

Historie a současnost vesnice a venkovského prostoru

PhDr. Pavel Bureš

Venkov

Vesnická sídla a krajina ve svém historickém vývoji společně vytvořily integrálně propojený a nedílný, ale současně i různorodý a pestrý, jedinečný prostor, nazývaný **venkov**. Kulturní hodnoty zde vznikaly po staletí trvající nepřetržitou tvůrčí činností člověka a v této souvislosti je třeba se s nimi seznamovat, vnímat je a smysluplně na ně dále navazovat a rozvíjet je.

Kulturní dědictví venkovského prostoru

Kulturní dědictví venkovského prostoru je velmi bohaté a mnohotvárné. Nepředstavuje jen státem chráněné jednotlivé nemovité památky a sídelní útvary, ale rovněž mnohem početnější skupinu dalšího cenného **původního stavebního fondu** harmonicky dotvářejícího obraz našeho venkova včetně **historických vesnických sídel**, vyznačujících se značnou variabilitou půdorysné skladby a prostorové struktury zástavby i celé **kulturní krajiny**, již lze charakterizovat jako esteticky vyváženou jednotu přírodních prvků a lidských sídel doplněných funkčně navazujícími zahradami a sady, alejemi, solitérními stromy, rybníky, dálkovými i místními cestami a typickou rozptýlenou drobnou architekturou.

Kulturní dědictví venkovského prostoru

Lidové stavby, vesnická sídla a kulturní krajina představují specifický fenomén, který se vyvíjel a utvářel ve vzájemné závislosti v průběhu mnoha staletí. Kulturní hodnoty, které zde vznikaly nepřetržitou tvůrčí činností člověka, nejsou jen důležitým hmotným pramenem k poznání života našich předků, ale uplatňují se i jako neodmyslitelná základní složka životního prostředí určující charakter a integritu venkova a ve sféře duchovní pak prohlubující každému vlastní abstraktní pocit identity a jistoty domova i sounáležitosti s životem minulých generací a potřebou navázat na ně.

Současně dnes musíme kulturní dědictví venkova vnímat i jako významný a dosud nedoceněný ekonomický potenciál ve sféře cestovního a turistického ruchu – šetrně a racionálně pojatý v mezích udržitelného rozvoje.

Východiska současného stavu

Specifické historické souvislosti 2. poloviny 20. století :

- násilné přerušení kontinuity kulturního vývoje po r. 1948
- morální úpadek a devastace společnosti
- rozpad sociální struktury vesnické společnosti – násilná změna vlastnických vztahů, zánik vrstvy soukromě hospodařících rolníků (selského stavu i drobných zemědělců - vlastníků půdy)
- změna způsobu života a hospodaření – zejména hospodářské budovy a prostory ztrácejí pozbývají svou funkci
- ztráta vztahu k po předcích zděděné půdě a usedlosti – rodnému gruntu
- kolektivizace, později zemědělská velkovýroba – narušení krajinného rázu, ohrožení paměti krajiny, postupná likvidace historické struktury krajiny – scelování pozemků v rozsáhlé monokulturní plochy, zánik historických cest, drobné architektury a rozptýlené zeleně v krajině (stromořadí, háje remízky, meze, solitérní stromy apod.)
- vysídlení oblastí obývaných německým etnikem – cca 1/3 území ČR – příchod nového obyvatelstva z odlišného ekonomického, kulturního a sociálního prostředí, složité budování nových vztahů, tradic, identity
- vznik širokého pohraničního pásma – vysídlení, cílevědomé pustošení a likvidace sídel, rozklad kulturní krajiny

Náměty na řešení

- pokusit se **pochopt význam a definovat hodnoty** tradičních lidových staveb, které je třeba se naučit vnímat, rozvíjet a chránit, předpokladem pro udržení tvářnosti, ducha, charakteru venkova je **respekt před zděděnými hodnotami** a jejich kultivace a rozvíjení v inovované podobě citlivě navazující a reagující na dochované podněty
- **vzájemná spolupráce** je jedním z klíčů k úspěchu v procesu péče o kulturní dědictví venkova – nezbytná je participace všech zúčastněných subjektů, nejen památkářů a úřadů státní správy, ale samozřejmě i obecních samospráv zastoupených osobou starosty a široké veřejnosti – místních občanů (kulturně osvědčená samospráva obce má pro zachování charakteru vesnického prostředí i péči o jeho kulturní dědictví nezastupitelný význam a je určujícím činitelem pozitivně působícím na aktivity a postoje obyvatel
- **osvětové a popularizační činnosti** je dalším významným a stále poněkud opomíjeným faktorem, kterému je v daných souvislostech třeba věnovat značnou pozornost a prostor - jak formou spolupráce s mediální sférou tak přímým kontaktem se zástupci obcí (přednášky, konzultace, přenos informací, prezentace pozitivních i negativních příkladů z praxe apod.); dobrým příkladem jsou například Školy obnovy venkova zřizované Spolkem pro obnovu venkova
- **územní plánování** – důležitý institucionální prostředek, mělo by zajišťovat citlivé a bezkonfliktní začlenění nové výstavby do existující zástavby podle určitých pravidel obsažených v kvalitně zpracovaných územních plánech, jejichž nástroje a regulativy je třeba aplikovat rovněž pro údržbu, opravu, úpravu a obnovu stávajícího původního historického stavebního fondu vesnice

Jiřetice, okr. Strakonice

Jiřetice, okr. Strakonice

Dolní Lažany, okr. Cheb - VPZ

Dolní Lažany, okr. Cheb - VPZ

Žd'ár u Doks, okr. Česká Lípa - VPR

Ždár u Doks, okr. Česká Lípa - VPR

Ždár u Doks, okr. Česká Lípa - VPR

Polevsko, okr. Česká Lípa

Polevsko, okr. Česká Lípa

Plástovice, okr. České Budějovice - VPR

Svinky, okr. Tábor - VPZ

Zhoř, okr. Pelhřimov - VPZ

Jenišovice, okr. Chrudim

Zahrádky, okr. Česká lípa

Mirkovice, okr. Český Krumlov - VPZ

Hoslovice, okr. Strakonice - mlýn

Hoslovice, okr. Strakonice - mlýn

Hoslovice, okr. Strakonice - mlýn

Hoslovice, okr. Strakonice - mlýn

Hoslovice, okr. Strakonice - mlýn

Hoslovice, okr. Strakonice - mlýn

Rtyně v Podkrkonoší, okr. Trutnov

Rtyně v Podkrkonoší, okr. Trutnov

Kittelův dům, Pěčín, okr. Jablonec n. N.

Lipov, okr. Uherské hradiště

Hrušovany, okr. Chomutov

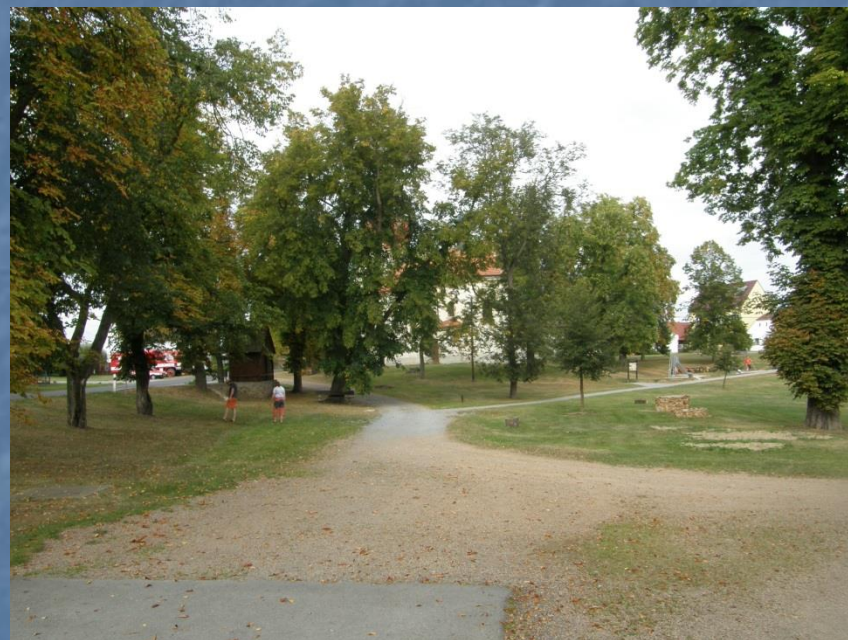
Újezd, okr. Zlín

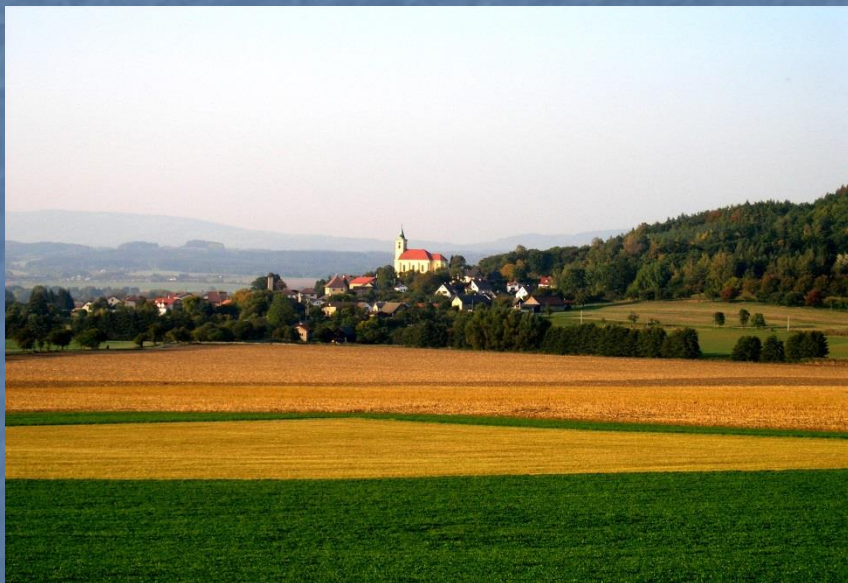
Hojovice, okr. Pelhřimov

Zvíkovec, okr. Plzeň - sever

Všeň, okr. Mladá Boleslav

Kobylí, okr. Břeclav

Lašovice, okr. Písek

Kruh, okr. Česká Lípa - VPZ

Hrušovany, okr. Chomutov

